

مروری بر هنر عامیانه پته‌دوزی (سلسله‌دوزی)

(با قابلیت بهره‌گیری در قالب مستند آموزشی)

زیبا بنی‌اسد^۱

چکیده

پته، پارچه‌ای دستباف است که با دستگاه‌های بافندگی دستی و به رنگ‌های سفید، قرمز و سبز تولید می‌شود. پته‌دوزی نوعی از رودوزی‌های ایرانی است که در آن نقش مورد نظر بافنده با دوخت‌های رنگین بر سطح کار به وجود می‌آید. این هنر، خاص زنان است و از دیرباز میان مردم کرمان مرسوم بوده است. نقش‌های پته مشابه نقش‌های قالی است و به طور معمول، با بته، جقه و گلبرگ‌ها همراه است. این بافته، مصارف گوناگونی مانند جلد قرآن، جانماز (سجاده)، پرده، کوسن، پشتی و سایر موارد دارد.

حفظ و رواج هنرهای بومی و سنتی و جلوگیری از نماندهای بیگانه با فرهنگ ایرانی - اسلامی بدون طرح و نمایش در رسانه امکان‌پذیر نیست. بر این اساس، صنایع دست‌باف به شکل‌های مختلف می‌تواند در رسانه طرح و ارائه شود. طرح‌های خلاقانه و به‌روز شده این صنایع، ظرفیت‌های مناسبی برای استفاده در طراحی برنامه‌هایی مانند برنامه‌های صبحگاهی، خانوادگی و مناسبتی دارند. استفاده از طراحی‌های بومی در رسانه، ذائقه مخاطبان را به چنین عناصری ترغیب می‌کند و تولیدکنندگان صنعتی را وامی‌دارد تا طبق تقاضای فرهنگی جامعه تولیدات بومی را در برنامه سفارش‌های خود قرار دهند.

۱. کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد آشتیان و پژوهشگر

از آنجا که زنان خانه‌دار به لحاظ آماری، بخش قابل ملاحظه‌ای از مخاطبان صداوسیما را تشکیل می‌دهند، آشنا ساختن آنها با هنرهای بومی ویژه زنان، نه تنها رضایت این قشر را حاصل می‌کند بلکه سبب تعامل دو سویه مخاطبان و رسانه می‌شود و آموزش‌های رسانه‌ای در خصوص کارآموزی این هنر به شکوفایی اقتصاد خانواده‌ها و ترویج راه‌های خلاقانه در تدبیر منزل می‌انجامد.

کلیدواژه‌ها: پته‌دوزی، سلسله‌دوزی، سوزن‌دوزی، پارچه‌های سنتی، وسایل تزئینی

دستباف

مقدمه

کرمان، کانون هنرهای بومی و سنتی است و هر چند در زمینه قالی‌بافی، شال‌بافی و ترمه‌بافی جایگاه ویژه‌ای دارد، در پته‌دوزی از شهرت خاصی برخوردار است. هنری که در عین سادگی، رابطه‌ای تنگاتنگ با زندگی مردم این خطه دارد.

پته از کارهای دستی معروف و مورد علاقه زنان کرمان است. این بافته یک اثر سوزن‌دوزی با نخ‌های پشمی به نسبت کلفت دوخته شده بر زمینه پارچه‌ای دستباف و پشمی است که به طور معمول به رنگ قرمز عنابی انتخاب می‌شود. نقوش پته بیشتر شامل برداشت مینیاتوری از طبیعت بخصوص درخت سرو و انواع گل‌هاست. پته با برخورداری از رنگ و طرح خاصی که دارد، معرف بافنده و محل بافت آن است. از پته به عنوان رومیزی، پرده، روتختی، روبالشی و حتی یک اثر تزیینی استفاده می‌شود. در گذشته برای دوخت دامن، کت و پالتوهای زنانه نیز استفاده می‌شد.

پته‌دوزی

نام دیگر این هنر سلسله‌دوزی است. در لغت‌نامه دهخدا، واژه «پت» چنین تعریف شده است: «پشم نرمی که از بن موی بز روید و آن را به شانه برآرند و از آن شال بافند.» (لغت‌نامه دهخدا: ذیل واژه)

محمدحسین بن خلف تبریزی در مورد واژه «پت» چنین توضیح می‌دهد: «آهاری باشد که بر کاغذ و جامه دهند، هر چیزی که نرمی داشته باشد.» در «دایره‌المعارف زرتشتیان» نیز پته را چنین تعریف می‌کنند: «نوعی گل و بته که با دست بر روی شال‌های کرکی می‌دوزند.» (سروشیان، ۱۳۳۵: واژه پته)

در تعریف پته می‌توان گفت پارچه‌ای دستباف است که با دستگاه‌های بافندگی دستی و به رنگ‌های سفید، قرمز و سبز تولید می‌شود. البته رنگ‌های عنابی، مشکی، سبز روشن،

سبز تیره، زرد، نارنجی، قرمز، آبی تیره، سبز ماشی، لاکه و سایر رنگ‌ها نیز مورد استفاده پته‌دوزان قرار می‌گیرد. به طور متوسط هر متر پته به حدود ۲۰۰ تا ۳۷۵ گرم نخ برای رودوزی احتیاج دارد. در گذشته برای پته‌دوزی علاوه بر نخ ریس از نخ‌های ابریشمی و گلابتون نیز استفاده می‌کردند که نمونه‌های به جامانده، خود گواه تحویل و دگرگونی در این هنر است.

بافته‌های مخصوص پته‌دوزی، سلسله‌دوزی یا خطه‌دوزی نوعی از رودوزی‌های ایرانی است که در آن نقش مورد نظر با دوخت‌های رنگین بر سطح کار به وجود می‌آید. (تهامی، ۱۳۸۷: ۱۴)

پته از دو قسمت تشکیل شده است:

۱. شال زمینه که به «عریض» معروف است.

۲. نخ‌های کُرکی رنگارنگی که به ریس یا نخ پته موسوم هستند.

پته‌دوزی که هم‌اکنون تولید آن در کرمان، سیرجان و رفسنجان رایج است، سابقه تولید مشخصی ندارد و هر یک از دست‌اندرکاران پیدایش آن را به یک دوره مرتبط می‌سازند. اما مروری بر سفرنامه‌ها، بخصوص سفرنامه شاردن این امر را به اثبات می‌رساند که این نوع دوخت در دوره صفوی، در کرمان رواج کامل داشت و برای مصارف مختلف تولید می‌شد. (بنی‌یعقوبی، ۱۳۸۶: ۱۴)

به نقل از «تاریخ کرمان» نادرشاه افشار لباس‌هایی از پته بر تن می‌کرد و به همین دلیل به آن «پته نادری» می‌گفتند. زنان آن زمان کت و دامن زمستانی خود را از شال پته‌دوزی شده انتخاب می‌کردند و از جمله هدایایی که برای خانواده‌های اعیان و اشراف آن زمان می‌فرستادند یک شال پته بود. آنها خیاطانی داشتند که با هنر دست، لباس می‌دوختند و سپس سفارش دوخت پته را بر روی لباس فوق می‌دادند. (نژادی‌ملایری، ۱۳۷۴: ۲ و ۳) قدیمی‌ترین پته، مربوط به قرن ۱۲ هجری است که به صورت سوزنی است و زمینه آن منقش با گل‌های ریز افشانی است که با استفاده از نخ‌های ابریشمی‌رنگ روی پارچه ابریشمی (کرم رنگ) دوخته شده است. دور این سوزنی، پتک‌دوزی شده و حاشیه آن به

صورت پته‌دوزی، با نقش بته‌جقه‌های قهر و آشتی زینت داده شده است و اکنون در موزه‌های هنرهای تزئینی نگهداری می‌شود. (اسفندیاری، ۱۳۷۰: ۱۱۱)

نمونه دیگری از پته کرمان که قدمت تاریخی دارد؛ سوزنی پته دوزی، شمشه‌دوزی و شرفه‌دوزی کار فرج‌الله کرمانی است. این پته، مربوط به سده سیزدهم هجری قمری است و ظرافت، هنر و مهارت استاد در این کار ارزشمند به وضوح مشهود است. این پته نیز در موزه هنرهای تزئینی نگهداری می‌شود.

در این موزه، نمونه‌ای از بهترین چادر پته‌دوزی یا سلسله‌دوزی کرمان نگهداری می‌شود. این چادر پس از طراحی و نقش‌پردازی به کمک نخ‌های پشمی دست ریس رنگارنگ با مهارتی چشمگیر سوزن دوزی شده است. (همان)

یکی دیگر از نمونه‌های بافت بسیار زیبا و بی‌نظیر کرمان، روپوش مقبره شاه‌نعمت‌الله‌ولی است. این پته در سال ۱۲۹۴ هجری قمری بر شالی به طول ۴۰۵ سانتی‌متر و عرض ۲۶۵ سانتی‌متر سوزن‌دوزی شده است.

مواد اولیه مورد استفاده در پته‌دوزی

۱. کرک یا پشم: در گذشته (تا حدود ۵۰ سال پیش) نخ لازم برای بافت زمینه پته‌دوزی که آن را عریض می‌گویند، از ریسیدن کرک بز به دست می‌آمد اما امروزه پشم جایگزین آن شده و در برخی موارد، نخ‌های پشمی وارد شده از کشورهای کره، ژاپن و استرالیا نیز در اختیار بافنده‌ها قرار می‌گیرد. در گذشته از عریض برای دوخت دامن، کت و پالتوهای زنانه استفاده می‌کردند و جنس آن از پارچه پشمی به نسبت ضخیمی بود که مراحل دوخت پته‌دوزی روی آن اجرا می‌شد. در نقاط مختلف کرمان به آن شال پته، شال زمینه یا پارچه زمینه نیز می‌گویند.

پارچه عریض به رنگ‌های نارنجی، سبز، قرمز، سفید، سرمه‌ای و مشکی تهیه می‌شد و قرمز پر مصرف‌ترین رنگ آن بود.

۲. ریس: عبارت از نخ‌های پشمی و کرکی است که برای دوخت خریداری می‌شوند. در گذشته، تهیه این ریس‌ها به وسیله «چرخ پشم‌ریسی» که در اصطلاح عامیانه به «چرخو» معروف است انجام می‌گرفت. این چرخ دستی از جنس چوب ساخته می‌شد و بر روی دو

پایه قرار می‌گرفت. در قسمت راست، چرخ گردونه‌ای وجود داشت که هنگام چرخش، چوب سمت چپ را به گردش درمی‌آورد و به این وسیله، پشمی را که به دور این چوب پیچیده شده بود، می‌تاباند و نخ‌ی تهیه می‌شد که بسیار ظریف‌تر از ریس‌های امروزه بود. هم‌اکنون عمل بافت این ریس‌ها، در شهرهای اصفهان، یزد و تهران انجام می‌گیرد و به صورت دوک‌های بزرگ سفید رنگ به کرمان ارسال می‌شود. در کرمان، این ریس‌ها در کارگاه به وسیله دستگاهی که «کلاف پیچ» نام دارد، به صورت کلاف درمی‌آید و برای رنگ‌رزی آماده می‌شود. ریس‌ها در رنگ‌های مختلفی به بازار فروش عرضه می‌شوند که اهم آنها عبارت از عنابی، مشکی، سبز روشن و تیره، نارنجی، زرد، آبی، قرمز - ماشی، آبی تیره (سرمه‌ای)، آبی روشن، لاک‌ی و فولادی است.

در گذشته، بیشتر از رنگ‌های تیره برای زیبایی کار استفاده می‌شد. چرا که طرح‌های پته، شلوغ یا هندسی نیست و با رنگ‌های روشن جذابیت چندانی پیدا نمی‌کند. تیره بودن رنگ‌ها، نقش را زیباتر می‌ساخت.

تعداد تاب‌های ریس در نخ‌های معمولی مورد استفاده، ۹ تاب در هر سانتی‌متر است که آن را ریس ۹ تاب می‌گویند. این تعداد تاب برای استفاده در بافت پارچه مخصوص کافی نیست و برای ظریف‌تر شدن تاب‌ها، ۲۰ تاب را در هر سانتی‌متر افزایش می‌دهند. (تهامی، ۱۳۸۷: ۱۷-۱۵)

شیوه رنگ‌رزی در پته‌دوزی

در پته‌دوزی، رنگ‌رزی به دو شکل سنتی (رنگ‌رزی گیاهی) و مدرن (شیمیایی) صورت می‌گیرد:

در رنگ‌رزی گیاهی، پس از شست‌وشوی ریس‌ها، الیاف را با استفاده از زاج سفید، دانه می‌کنند و این عمل را در اصطلاح، «زاج جوش» می‌گویند.

برای استفاده از رنگ‌های روشن، زاج را در آب می‌جوشانند. طی این عمل، زاج پس از سرد شدن به شکل بلورهایی در ته ظرف رسوب می‌کند و ناخالصی‌ها در محلول

باقی‌می‌ماند. پس از این مراحل، ریس را در پاتیل بزرگی همراه با رنگ گیاهی مورد نظر می‌جوشانند و همزمان زیر و رو می‌کنند تا رنگ به صورت یکنواخت به سراسر آن برسد. برای تهیه رنگ‌های طبیعی از گنده درخت بقم، زعفران، پوست خشخاش، ریشه توت، ریشه روناس، برگ حنا و برگ گردو استفاده می‌کنند و این گیاهان به ترتیب رنگ‌های بنفش و سیاه، قرمز، سبز، زرد، نارنجی و قرمز، قهوه‌ای و قهوه‌ای - خاکستری پدید می‌آورند. (همان: ۲۰)

امروزه، برخی رنگ‌های شیمیایی که از چین و ژاپن وارد می‌شود برای رنگ‌آمیزی ریس و عریض به کار می‌رود. مقدار مصرف به وزن ریس و عریض بستگی دارد. در رنگ‌آمیزی نیز از مخلوط رنگ‌ها استفاده می‌شود که عبارت از پودر رنگ، اسید و آب جوش است. این ترکیب را در پاتیل‌های بزرگی می‌ریزند.

عبور ریس و عریض از داخل پاتیل با چرخش محورها صورت می‌گیرد. زمانی که ریس‌ها رنگ را به خود گرفتند و به اصطلاح رنگ پس دادند، آنها را با آب سرد می‌شویند و سپس در دستگاهی به نام «آب‌گیر» قرار می‌دهند تا آب اضافی موجود در آنها خارج شود.

ریس‌ها و عریض‌ها پس از شستشو با آب سرد، برای خشک‌شدن مقابل آفتاب پهن می‌شوند. عریض را که در ابعاد طولانی تهیه می‌شود، هنگام رنگ‌آمیزی روی محورها می‌بندند و چرخش انتهای محور به وسیله موتور، آن را داخل پاتیل‌های رنگ فرو می‌برد. برای تمیز و سفید کردن عریض‌های سفید از کلر استفاده می‌کنند. (همان: ۲۱)

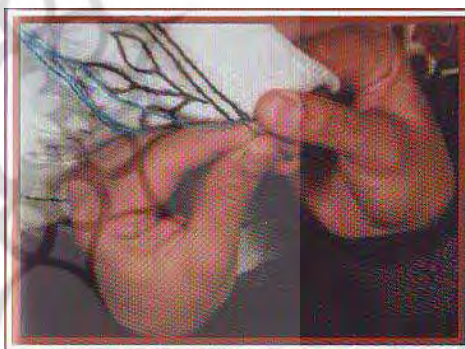
شیوه طراحی و گره‌برداری (گرته‌زنی)

در گذشته، طرح‌ها را بر روی کاغذ کالک یا کاغذ پوستی می‌کشیدند و خطوط را به فاصله یک میلی‌متر سوراخ می‌کردند و به آن «سوزن‌زنی» می‌گفتند. سپس طرح را روی عریض اجرا می‌کردند. به این منظور از خاکه زغال برای شال روشن و از پودر گچ برای شال تیره استفاده می‌کردند که این عمل به گره‌برداری معروف بود.

پس از اینکه نمایی از خطوط روی شال نقش می‌بست، با استفاده از مرکب چینی و قلم، این خطوط را به هم وصل می‌کردند. امروزه این کار را با ماژیک انجام می‌دهند. طراح جدید با استفاده از قالب‌های چوبی است. به این ترتیب که طرح به صورت عکس روی قالب‌ها حک شده است. قالب‌ها را روی اسفنجی که آغشته به جوهر است می‌مالند و طرح را با کمی فشار روی شال چاپ می‌کنند. طراح پته یک کار اصیل دستی است. (همان: ۲۵ و ۲۴)

شیوه دوخت و روش دوخت

ساق‌دوزی یا خط‌دوزی: اولین مرحله دوخت پته، ساق‌دوزی، خط‌دوزی یا به عبارتی، دوختن خطوط اصلی طرح پته است. ساق‌دوزی اغلب با رنگ مشکی صورت می‌گیرد و رنگ‌های مشکی در خط‌ها و رنگ‌های روشن مانند سفید و زرد در قسمت حاشیه کاربرد دارند ولی در هر صورت، تناسب رنگ میان شال، زمینه و نخ منتخب از ضروریات است. به این ترتیب که کوک‌ها یک خط ممتد را تشکیل می‌دهند و وسط آنها گره کوچکی به

ساق‌دوزی

عریض دوخته می‌شود. در گذشته، در ساق‌دوزی‌ها برای پارچه‌های تیره از نخ قرمز و برای پارچه‌های روشن از نخ زرد استفاده می‌شد.

پتک‌دوزی یا آب‌دوزی: پس از ساق‌دوزی، داخل نقش با اسلوب ویژه‌ای به وسیله سوزن‌دوزی پر می‌شود که به این کار «آب‌دوزی» یا «پتک‌دوزی» می‌گویند. روش کار به این صورت است که ابتدا سوزن از زیر کار فرو می‌رود و از پارچه بیرون می‌آید و سپس با انگشت شست دست چپ، نخ را در بالای محل نگه می‌دارند و سوزن را دوباره در فاصله حدود ۳۰ میلی‌متری سمت راست محل خروج، داخل پارچه فرومی‌برند. سپس آن را از میان بخیه اول و دوم خارج می‌کنند و بار دیگر متقارن با محل خروج، سوزن را در بالای

خط حاصل به پارچه فرومی‌کنند و آن را از نقطه اول بیرون می‌آورند و از زیر خط حاصل

فرومی‌برند و از محل دوم بیرون می‌آورند. با ادامه این روش با فاصله اندکی از نقش قبلی، نقش دیگری دوخته می‌شود که «پتک» نام دارد.

گونه دیگری از دوخت به «پتک چهارگوش» موسوم است. در پتک چهارگوش، سوزن بعد از ورود از قسمت زیر، از نقطه اول خارج می‌شود، در نقطه دوم به فاصله سه میلی‌متر فرو می‌رود و

با فاصله کمی از نقطه سه (در کنار نقطه دوم) بیرون کشیده می‌شود. سپس نخ مهارشده را روی پارچه می‌خوابانند و سوزن را در محل نقطه چهارم (رأس مربع فرضی است) فرومی‌برند و درنهایت با همین روش یک مربع کوچک حاصل می‌شود.

متن‌دوزی یا رودوزی: در این مرحله، فواصل خالی بین پتک‌های دراز یا چهارگوش با رنگ‌های سبز تیره، آبی تیره، سورمه‌ای و سایر رنگ‌ها دوخته می‌شود و مانند ساق‌دوزی،

بخیه‌هایی به صورت خط مستقیم که وسط آن گره کوچکی است، بر روی پارچه دوخته می‌شود.

برگ‌دوزی: آخرین مرحله در دوخت پته، برگ‌دوزی نام دارد. برای پته‌های با رنگ تیره از نخ‌های زرد، سفید، سبز روشن و برای پته‌های با رنگ روشن از رنگ مشکی، سبز، تیره لاک‌ی، سورمه‌ای و سایر رنگ‌ها استفاده

می‌شود. برگ‌دوزی مهم‌ترین، مشکل‌ترین و ظریف‌ترین قسمت کار است. (نژادی ملایری،

ابزار دوخت پته

۱. عریض: عریض مورد استفاده شال پشمی است که نقش خام گرته‌زنی و رنگ‌زنی روی آن صورت گرفته و آماده برای دوخت است.
۲. سوزن: دوخت پته به وسیله سوزن مخصوص پته‌دوزی انجام می‌شود. این سوزن با سوزن‌های معمولی خیاطی تفاوت چندانی ندارد و فقط از نظر قطر و اندازه سوراخ با آنها متفاوت است.
۳. انگشتانه: برای محافظت از انگشت که به طور مداوم به ته سوزن فشار می‌آورد استفاده می‌شود.
۴. نخ: ریس‌های رنگی متنوع‌اند و انتخاب رنگ‌ها بسته به رنگ شال، زمینه یا عرض تغییر می‌کند. جنس آنها از کرک و پشم است و در رنگ‌های متفاوت در بازار عرضه می‌شود.
۵. قیچی: برای چیدن نخ‌های اضافی هنگام دوخت و پشت عریض استفاده می‌شود. (تهامی، ۱۳۸۷: ۲۹ و ۲۸)

شست‌وشوی پته

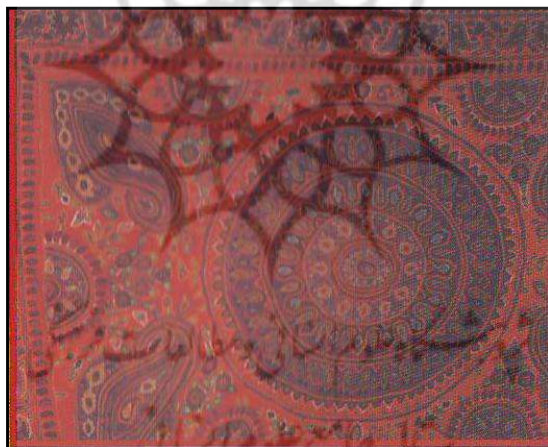
پس از پایان عمل دوخت، به دلیل کشیدن و محکم کردن نخ‌ها، پته جمع می‌شود و حالت چروکیده و گاه لوله‌شده به خود می‌گیرد. در گذشته بعد از دوخت، پته را با آب سرد می‌شستند و با اسلوب خاصی که به نوردد کردن معروف بود، خشک می‌کردند. به این صورت که پس از شستن پته، نخ‌های ضخیمی را از عرض شال به صورت زیگزاک عبور می‌دادند و دور چوب قطوری می‌پیچیدند. چوب را همراه با کشیدن طرف مقابل، به آرامی می‌چرخاندند و پته را دور آن لوله می‌کردند تا آثار ناهمواری و

چروکیدگی از بین برود. ولی امروزه عمل خشک کردن پته با اتو یا با استفاده از خشکشویی‌ها انجام می‌پذیرد. (نژادی ملایری، ۱۳۷۴: ۳۸)

معرفی و کاربرد انواع پته

پته انواع مختلفی دارد که در زیر به برخی از آنها اشاره می‌شود:

- بقچه - به شکل مربع است و در اندازه‌های مختلف تهیه می‌شود. در گذشته برای قرار دادن لباس و جهیزیه عروس مورد استفاده قرار می‌گرفت. بنا به سنت به جای مانده از پیشینیان، هنوز در کرمان سوغات یا هدایای گرانبها را درون سینی و سینی را در درون بقچه می‌نهند و به خانواده مورد نظر اهدا می‌کنند. امروزه استفاده از بقچه برای اهدای کادویی، بیشتر در مراسم عزاداری و عروسی دیده می‌شود. بقچه اغلب در طرح چهار بته تهیه می‌شود.

- سوزنی - به شکل مستطیل در اندازه‌های $1 \times 1/5$ متر، $1 \times 2/5$ متر و 1 در 2 متر تهیه می‌شود. در گذشته از سوزنی در حمام و برای زیر پای عروس استفاده می‌شد. این رسم یکی از سنت‌های مهم قبل از عروسی و جزئی از تشریفات خاص خانواده‌های کرمانی بود. امروزه با از میان رفتن این سنت شیرین و جالب از آن به عنوان رومیزی و گاهی سفره هفت‌سین استفاده می‌شود.

- پرده- به شکل مستطیل و به طور معمول در اندازه‌های ۸۰ در ۲۸۰ سانتی‌متر یا ۳۵۰ در ۱۰۰ سانتی‌متر با طرح‌های درختی تهیه می‌شود. طرح درختی، نقشی از یک درخت کامل است. درخت مورد نظر، از ساقه شروع و به برگ‌های سبز و زیبا منتهی می‌شود. فواصل شاخ و برگ‌ها نیز با استفاده از گل‌های رنگینی پر می‌شود که زیبایی و جذابیت کار را دوچندان می‌کند. این طرح به «درخت زندگی» مشهور است. دو طرح معروف دیگری که برای پرده مورد استفاده قرار می‌گیرند، به «سرو طوطی» و «سرو طاووسی» شهرت دارند.

از انواع دیگر پته‌دوزی می‌توان به جلد قرآن، جانماز، پستی، کوسن، بالش، روتختی، رولحافی، جلد دستمال کاغذی، روقوری، نیم‌پشتی، متکا، روسماوری، زیرلیوانی، کفش، لباس و مفروش اشاره کرد. (همان: ۳۹)

جمع‌بندی

ویژگی پته‌دوزی، نسبت به دیگر رشته‌های صنایع دستی و خانگی، ارزش افزوده بسیار بالای آن است. به این معنا که چون قسمت اعظم مراحل کار را زنان سوزن‌دوز انجام می‌دهند و خود آنان هستند که پشم را می‌ریسند، رنگریزی می‌کنند و برای دوخت به کار می‌برند، سهم دستمزد در قیمت تمام‌شده محصول بسیار بالاست. البته در صورتی که به موازات آموزش دادن به نیروهای جدید، کار بازاریابی و ایجاد زمینه‌های جدید برای کاربرد پته مورد توجه مسئولان نهادهای ذی‌ربط قرار گیرد، می‌توان امیدوار بود که فرصت‌های اشتغال بیشتری برای زنان و دختران استان فراهم شود. بویژه آنکه در مراحل تکمیل پته و تبدیل آن به کالاهای مصرفی نیز عده‌ای فعالیت دارند.

نقش پته در اقتصاد شهری و ایجاد اشتغال برای مردان نیز قابل انکار نیست و این، در حالی است که با توجه به وسعت استعداد پته‌دوزی در کرمان و توابع آن، ضرورت‌های

اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حکم می‌کند برنامه‌ریزی‌های مناسبی برای آموزش و ترویج این رشته در میان جوانان و نوجوانان انجام شود.

هنرهای سنتی از گذشته‌های دور همواره هنر به معنای اصیل آن را در یک بیان کارکردی و مفهومی در درون خود مستتر داشته‌اند و علاوه بر بیان بنیان‌های فرهنگی یک ملت به نوعی چرخه تولید و اقتصاد منطقه‌ای را به حرکت درآورده و با تمام امکانات محلی بومی شده‌اند. هنرهای سنتی بر مبنای اقتصاد منطقه‌ای شکل گرفته‌اند و علاوه بر نیازهای منطقه گاه نیز برای صدور به مناطق دیگر کاربرد داشته‌اند؛ به طور کلی، در اقتصاد سنتی ایران هنرهای سنتی در کنار دامپروری و کشاورزی یکی از شاخه‌های تولیدات اقتصادی بوده‌اند و شاید با کمی تسامح بتوان مهم‌ترین عامل شکوفایی، رونق یا حتی نزول و فراموشی آنها را نتیجه چرخه عرضه و تقاضای پویای محصولات صنعتی دانست. در حوزه هنرهای سنتی و منسوجات سنتی ایران، پته با نام کرمان همراه است. پته کرمان علاوه بر ویژگی‌های هنری یکی از محصولات تجاری و فناوری‌های مؤثر روزگار رونق خود بوده است.

دلیل منزوی شدن این هنر در سال‌های اخیر قیمت بالای پته و صادر نشدن آن است. اگر این هنر از شیوه سنتی خارج شود و روی طرح‌های جدید از قبیل لباس، کلاهک آباژور، زیر لیوانی، زیرگلدانی و سایر وسایل انتقال یابد، به طور حتم جای خود را در بازارهای فروش داخلی و خارجی باز می‌کند. در واقع مهم‌ترین آفت پته آن است که وارد زندگی امروزی نشده است.

منابع

الف) کتاب

۱. اسفندیاری، منتخب صبا (۱۳۷۰) نگرشی بر روند سوزن‌دوزی ایران، تهران: انتشارات صبا.
۲. تهامی، مریم (۱۳۸۷) پته؛ تاریخچه و آموزش پته‌دوزی، تهران: انتشارات کلهر.
۳. حسین بن خلف، تبریزی (۱۳۸۴) برهان قاطع، تهران: انتشارات باران.
۴. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۲) لغت‌نامه دهخدا، زیر نظر دکتر معین و دکتر شهیدی، شماره مسلسل: ۷-پلاته.
۵. سروشیان، جمشید (۱۳۳۵) فرهنگ بهدینان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

ب) مقاله

۱. بنی‌یعقوبی، پروانه (۱۳۸۶) «پته‌دوزی میراث جامانده از کرمان، اقتصاد وابسته به میراث ملی»، روزنامه سرمایه، ش ۵۲۴.
۲. نژادی ملایری، مریم (۱۳۷۴) «پته، باغ‌نگین آرزوها»، فصلنامه فرهنگ ادب، ش ۲ و ۳.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی